

K pojmu další nemajetkové újmy v občanském zákoníku

KLÁRA ZIKMUNDOVÁ*

The Concept of Other Non-Pecuniary Damage in the Civil Code

Summary: Compared to the previous legislation, the Civil Code introduced a new category of non-pecuniary damage. In the event of personal injury, the wrongdoer is now obliged to compensate for the so-called other non-pecuniary damage in addition to pain and impairment of social life. However, the Civil Code does not define this concept in detail. The distinction between pain, impairment of social life and other non-pecuniary damage is crucial with regard to the separate and independent nature of the individual claims arising from the above-mentioned non-pecuniary damage. This article deals with the meaning and content of the concept of other non-pecuniary damage and the distinction between this new category of non-pecuniary damage and pain. The author draws mainly on recent case law and responds to Malíš's controversy with the Supreme Court's interpretation.

Keywords: Other non-pecuniary damage, pain, impairment of social life, just satisfaction, injury to health, negative emotional distress, mental anguish

Občanský zákoník (OZ) přinesl několik stěžejních změn v oblasti odčinění újmy na zdraví, z nichž nejvíce diskutovanou je pravděpodobně zrušení tzv. náhradové vyhlášky, která sloužila k výpočtu výše spravedlivého zadosťučnění v penězích. Nelze však přehlížet další novoty, které OZ zavedl. Oproti předchozí právní úpravě byla vytvořena nová kategorie nemajetkové újmy. Při ublížení na zdraví je škůdce nově povinen odčinit vedle bolesti a ztížení společenského uplatnění také tzv. další nemajetkové újmy. Občanský zákoník však tento pojem blíže nevymezuje a náhled právní teorie a praxe na obsah a význam tohoto pojmu není jednotný.

Cílem tohoto článku je zodpovědět následující otázky: Co zahrnuje pojem další nemajetkové újmy? Kde leží hranice mezi pojmy bolest a další nemajetkové újmy? Má rozlišování dalších nemajetkových újem, bolesti a ztížení společenského uplatnění praktický význam?

Autorka za účelem zodpovězení položených otázek analyzuje českou právní úpravu, aktuální judikaturu a reaguje na polemiku Malíše¹ s výkladem Nejvyššího soudu. Pro doplnění poznatků autorka využívá komparaci s německým deliktním právem, které vykazuje

některé shodné rysy se soudobou českou právní úpravou, např. neexistenci náhradové vyhlášky pro určení výše přiměřeného zadosťučnění při způsobení újmy na zdraví, nicméně i řadu odlišností, např. komplexní obsah pojmu bolestné.

První kapitola článku pojednává o pojmech bolest, ztížení společenského uplatnění a další nemajetkové újmy a představuje dva základní protichůdné pohledy na hranici mezi pojmy bolest a další nemajetkové újmy. V druhé kapitole jsou uvedeny výhody a nevýhody těchto dvou pohledů. V třetí kapitole jsou zkoumány další aspekty soudní praxe a je rovněž zohledněna judikatura Ústavního soudu. V závěru je pak navrženo řešení.

Pojmy bolest, ztížení společenského uplatnění a další nemajetkové újmy

Bolest byla definována tzv. náhradovou vyhláškou jako každé tělesné a duševní strádání způsobené škodou na zdraví osobě, která tuto škodu utrpěla.² Vzhledem ke skutečnosti, že náhradová vyhláška byla ke dni 31. 12. 2013 zrušena a koncepce odčinění nemajetkové újmy byla s účinností OZ změněna (zejména

* Autorka působí jako doktorandka na katedře občanského práva PF UK. E-mail: zikmunkl@prf.cuni.cz. Tento výstup vznikl v rámci projektu Progres Q03 s názvem Soukromé právo a výzvy dneška.

¹ MALÍŠ, D. Polemika s pohledem Nejvyššího soudu na tzv. další nemajetkové újmy při ublížení na zdraví. *Bulletin advokacie*, 2019, č. 7–8, str. 30–37.

² Vyhláška č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, § 2 odst. 1 (zrušeno).

byla nově doplněna kategorie dalších nemajetkových újem), nelze z této definice bolesti bez dalšího vycházet. Nicméně je nutno připustit, že obdobně pracují s pojmem bolest další podzákonné předpisy.³

Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví (Metodika) z výše uvedené definice bolesti čerpá a na jejím základě zavádí pojem bolest v širším smyslu, který vedle fyzické bolesti zahrnuje „i určitou míru nepohodlí, stresu či obtíží spojených s utrpenou zdravotní újmou (srov. též obavu ze ztráty života či vážného poškození zdraví ve smyslu § 2957 věty třetí o. z.), a to v rozsahu, v němž tyto zásahy do osobnostní sféry poškozeného z povahy věci souvisí s bolestí obvykle doprovázející stavy popsané v jednotlivých položkách“.⁴

Z Metodiky vychází judikatura Nejvyššího soudu, který uvedl: „Nárokem na odškodnění bolesti se rozumí odškodnění bolesti v tzv. širším smyslu, tedy jak bolesti fyzické, tak i duševního strádání (...).“⁵

Ztotožňují se však s názorem Mališe, který upozorňuje, že vzhledem k vytvoření nové kategorie dalších nemajetkových újem je pod pojem bolest nutno podřazovat pouze fyzickou bolest vyvolanou poraněním tkáně a duševní strádání, které vzniklo v souvislosti s fyzickou bolestí. Naopak jiné negativní emoční projevy, jako je např. obava ze ztráty života nebo vážného poškození zdraví, pod bolest podle Mališe řadit nelze, neboť se mohou projevat nezávisle na bolesti (pacient má obavy z vážného poškození zdraví, přestože jsou bolesti potlačeny analgetiky).⁶

Lze tedy shrnout, že v právní teorii a praxi panuje shoda na tom, že pojem bolest zahrnuje jak fyzické, tak psychické negativní důsledky ublížení na zdraví. Nepanuje však už shoda na tom, zda pojem bolest zahrnuje i další negativní emoční projevy, které újmu na zdraví obvykle doprovázejí, nicméně nesouvisí s fyzickou bolestí.

Zatímco negativní emoční stavy způsobené bolestí jsou přechodného charakteru, psychické utrpení vyvolané ztížením společenského uplatnění je trvalé. Ztížení společenského

uplatnění znamená omezení až ztrátu možnosti člověka realizovat se v některých sférách života z důvodu nikoliv přechodných zdravotních omezení vyvolaných ublížením na zdraví.⁷

Může se jednat o ztrátu možnosti provozovat oblíbené činnosti (např. sportovat) nebo o ztrátu možnosti realizace v profesním životě.⁸ Nenahrazuje se však ztráta možnosti dosahovat vyššího výděлку, neboť ztížení společenského uplatnění je nemajetkovou újmou a ztráta na výděлку je kompenzována jako majetková újma podle ustanovení § 2962 an. OZ. Obsah pojmu ztížení společenského uplatnění tudíž nepovažují z hlediska právní teorie a praxe za sporný.

Novou kategorií nemajetkové újmy, kterou zavedl OZ, jsou tzv. další nemajetkové újmy. Z ustanovení § 2958 OZ lze dovodit, že se jedná obdobně jako u bolesti o dočasně negativní emoční projevy.⁹ Nejvyšší soud judikoval, že se jedná o zvláštní okolnosti vymykající se běžnému průběhu léčby. Tyto okolnosti však nejsou vyvolány přechodnou bolestí ani trvalými následky ublížení na zdraví a podle názoru Nejvyššího soudu by se měly vyznačovat vyšší než obvyklou mírou intenzity.¹⁰

Nejvyšší soud je ve svém výkladu pojmu dalších nemajetkových újem restriktivní a jako příklad uvádí: „(...) nečekaně závažné komplikace spojené s léčením a z nich plynoucí omezení, jako je mnohatýdenní přišití končetiny v nepřírozené poloze za účelem tvorby a přenosu laloků při rekonstrukční chirurgii, nemožnost zúčastnit se pracovní či studijní stáže, sportovního utkání nebo jiné pro poškozeného významné plánované aktivity, potrat těhotné poškozené způsobený psychickým otřesem, nikoli škodnou událostí samotnou, atd.“¹¹ Méně intenzivní a obvyklé újmy spojené s následky ublížení na zdraví považuje Nejvyšší soud za součást bolesti v širším smyslu.

Mališ restriktivní výklad Nejvyššího soudu kritizuje s poukazem na skutečnost, že požadavek vyšší intenzity přesahující obvyklé obtíže nemá oporu v textaci zákonného

³ Např. nařízení vlády č. 276/2015 Sb., o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění způsobené pracovním úrazem nebo nemocí z povolání; vyhláška č. 277/2015 Sb., o postupu při určování výše náhrady za bolest a za ztížení společenského uplatnění příslušníků bezpečnostních sborů.

⁴ Metodika Nejvyššího soudu k náhradě nemajetkové újmy na zdraví. Dostupné na <https://nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/Edit/Rozhodovaciinnost-Metodikak%3F2958o.z.>

⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 11. 2017, sp. zn. 25 Cdo 2245/2017.

⁶ MALIŠ, Polemika, c. d.

⁷ VOJTEK, P. § 2958 Náhrady při ublížení na zdraví a při usmrcení. In: Švestka, J. – Dvořák, J. – Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI.* Praha 2014, str. 1104–1117.

⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2017, sp. zn. 8 Tdo 190/2017.

⁹ MALIŠ, D. Co patří do tzv. dalších nemajetkových újem při ublížení na zdraví? *Bulletin advokacie*, 2019, č. 3, str. 19–23.

¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 11. 2017, sp. zn. 25 Cdo 2245/2017; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2017, sp. zn. 8 Tdo 190/2017.

¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 11. 2017, sp. zn. 25 Cdo 2245/2017.

ustanovení, a upozorňuje, že částky bolestného podle zrušené náhradové vyhlášky následně převzaté do Metodiky nijak nereflektují vůli zákonodárce vytvořit tuto další kategorii nemajetkové újmy, na jejíž odčinění vzniká poškozenému nárok. Navíc z hlediska teorie dochází k popření dělení na bolest, ztížení společenského uplatnění a další nemajetkové újmy.¹²

Mališ rozlišuje tři kategorie dalších nemajetkových újem. První z nich je ušlé prožívání běžného života, kam řadí např. ušlé pravidelné sportovní aktivity a návštěvy přátel a rodiny. Druhou kategorií tvoří ušlé prožívání nevšedních dnů, např. vánočních svátků a oslav narozenin. Třetí kategorie obsahuje prožívání nepříjemných či obtížných situací, např. pobyt v nemocnici ve společném pokoji s dalšími pacienty nebo závislost na péči jiné osoby.¹³

Tichý uvádí, že další nemajetkové újmy jsou kategorií obtížně kvantifikovatelnou (na rozdíl od fyzické bolesti, která byla v českém právu tradičně kvantifikována bodovým ohodnocením) a zahrnují tzv. zbytkové formy psychické bolesti.¹⁴

Melzer s Doležalem pak upozorňují, že další nemajetkové újmy by měly být v rámci soudního řízení objektivizovány, např. lékařským posudkem.¹⁵

Výhody a nevýhody nastíněných výkladů

Argumenty pro upřednostnění restriktivního výkladu

Nyní se budu zabývat hranicí mezi pojmy bolest a další nemajetkové újmy. Za tímto účelem budu hledat odpověď na otázku, zda měly být obvyklé okolnosti doprovázející léčby újmy na zdraví ještě zvláště odčínovány nad rámec bolestného, tj. zda upřednostnit restriktivní nebo extenzivní výklad pojmu další nemajetkové újmy. Za obvyklou okolnost považuji např. situaci, kdy se poškozený nemůže zúčastnit pravidelné rekreační sportovní aktivity s kamarády z důvodu vymknutého kotníku. V případě závažnějších újem

na zdraví se však může jednat o intenzivní negativní emoční projevy, např. zranění vyžadující delší hospitalizaci běžně vyvolává psychické strádání spojené s odloučením od rodiny a sdílením pokoje s cizími osobami po dobu pobytu v nemocnici a zejména s odkázaností na péči jiné osoby.¹⁶

Argumentem pro upřednostnění restriktivního výkladu Nejvyššího soudu je skutečnost, že určitá míra nepohodlí (např. spojená s nutností chůze o berlích při vymknutí kotníku) je součástí běžného životního rizika¹⁷ a bylo by komplikované pravidelně se vyskytující negativní emoční projevy zvláště nad rámec bolestného odčínovat. Vyčíslení přiměřeného odčinění takových újem by bylo problematické a stanovení paušálních částek bolestného v Metodice, které lze v konkrétních případech zvýšit nebo snížit podle individuálních okolností, považuji za pragmatické řešení.

Rozšíření paušálních částek uvedených v Metodice i na nemajetkové újmy přesahující rozsah pojmu bolest v užším slova smyslu podporuje právní jistotu adresátů normy, neboť lze předem očekávat, od čeho se bude výše odškodného odvíjet, a je tak naplněn požadavek legitimního očekávání (srov. § 13 OZ).

Z komparativního hlediska lze uvést, že německá právní praxe pod pojem bolestné zahrnuje veškerou nemajetkovou újmu vyvolanou ublížením na zdraví, tj. včetně přechodného duševního strádání vyvolaného bolestí samotnou a dalších přechodných i trvalých negativních projevů vyvolaných ublížením na zdraví. Dokonce byl až do novelizace německého občanského zákoníku (BGB) k 1. 8. 2002 nad základním ustanovením nemajetkové újmy (§ 847 BGB) nadpis *Schmerzensgeld*,¹⁸ přičemž předmětné ustanovení obsahovalo mj. odčinění zásahu do osobní svobody člověka, které z logiky věci s fyzickou bolestí nutně nesouvisí.¹⁹ Lze tak uzavřít, že německé právo nerozlišuje pojmy bolest a další nemajetkové újmy.

Dokonce německou judikaturu považuji za restriktivní, neboť nepřiznává nárok na bolestné v případech méně závažných újem, tzv. *Bagatellverletzungen*, kdy poškozenému není

¹² MALIŠ, Polemika, c. d.

¹³ MALIŠ, Co patří, c. d.

¹⁴ TICHÝ, L. Ke čtyřem základním otázkám nemajetkové újmy. *Právník*, 2020, č. 8, str. 624–626.

¹⁵ MELZER, F. – DOLEŽAL, T. § 2958 Náhrada při ublížení na zdraví a při usmrcení. In: Melzer, F. – Těgl, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894–3081*. Praha 2018, str. 1005.

¹⁶ Srov. MALIŠ, Polemika, c. d.

¹⁷ V německém právním prostředí se méně závažné újmy na zdraví (*Bagatellverletzungen*) vůbec neodčínují, přičemž je soudy argumentováno, že se jedná o tzv. běžné životní riziko (*allgemeines Lebensrisiko*). Srov. SLÍZYK, A. *Beck'sche Schmerzensgeld-Tabelle 2019. Von Kopf bis Fuß*. München 2019, str. 122–123.

¹⁸ V překladu „bolestné“.

¹⁹ SCHÄFER, L. *Die Bemessungsmethoden und Höhen des Schmerzensgeldes. Auswertung der Qualität und Quantität zugesprochener Schmerzensgeldbeträge*. Hamburg 2019, str. 30–31.

kompenzována bolest ani jiné nepohodlí vyvolané ublížením na zdraví.²⁰

Argumenty pro upřednostnění extenzivního výkladu

Nyní se vrátíme k českému právu. Souhlasím s názorem, že při upřednostnění výkladu Nejvyššího soudu dochází z teoretického hlediska ke stírání rozdílů a hranic mezi bolestí, ztížením společenského uplatnění a dalšími nemajetkovými újmami,²¹ přičemž v kontextu českého právního prostředí je stírání hranic mezi jednotlivými nároky velmi problematické. Sám Nejvyšší soud totiž judikoval, že se jedná o tři samostatné nároky, které vznikají nezávisle na sobě, mohou být uplatněny samostatně a rovněž se každý z nich samostatně promlčuje.²² Úskalím výkladu Nejvyššího soudu je tak nekoherence stírání hranic mezi jednotlivými nároky s možností jejich samostatného uplatnění a promlčení.

Ztotožňuji se také s tvrzením Mališe, že výklad Nejvyššího soudu nekoresponduje s doslovným zněním OZ,²³ což může narušovat právní jistotu adresátů právních norem.

Ostatně již samotné používání Metodiky se rovněž může jevit jako odchylující se od vůle zákonodárce, když byla zrušena náhradová vyhláška. Na druhou stranu Nejvyšší soud zdůraznil, že výše přiměřeného zadostiučnění musí být v souladu s OZ určena s ohledem na individuální okolnosti případu a částky dle Metodiky jsou toliko vodítkem.²⁴ Navíc v důvodové zprávě k OZ je výslovně uvedeno, že případné zásady jako vodítko pro určování výše přiměřeného zadostiučnění mohou být vydány soudní mocí.²⁵ Vhodnost vydání objektivizující pomůcky k vyčíslení spravedlivého zadostiučnění zdůraznil rovněž Ústavní soud.²⁶

Argumentem pro upřednostnění Mališova výkladu je dále skutečnost, že další nemajetkové újmy se mohou projevovat bez ohledu na fyzickou bolest (např. přestože je bolest poškozeného utlumena analgetiky, nemůže se zúčastnit rekreační sportovní aktivity s kamarády).

Slabinou tohoto argumentu je však to, že v praxi se soudy obvykle nezabývají mírou skutečného vnímání bolesti poškozeným, v řízeních není vůbec zkoumáno, zda byla bolest poškozeného utlumena analgetiky nebo jinými prostředky.²⁷

Podle mého názoru nemusí jít jen o utlumení bolesti analgetiky nebo jinými prostředky, může se jednat rovněž o situaci, kdy poškozený bolest nevnímá, neboť je v důsledku škodní události v bezvědomí. V této souvislosti bych chtěla upozornit na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 190/2017. V posuzovaném případě se poškozený nacházel v trvalém vegetativním stavu, tj. u něj byla ze všech životních funkcí zachována jen funkce dýchání. Poškozenému bylo i přesto přiznáno právo na odčinění bolesti a ztížení společenského uplatnění, přestože vzhledem ke zdravotnímu stavu poškozený není schopen vnímat vyloučení ze všech sfér života. Nejvyšší soud se tímto aspektem nezabýval a v řízení rovněž nebylo zkoumáno, zda poškozený cítí bolest a případně v jaké míře.²⁸

Podobně na uvedené nahlíží německá právní teorie, podle níž není předpokladem vzniku nároku na bolestné skutečné vytrpění bolesti poškozeným a není nezbytná rozpoznávací a určovací schopnost poškozeného v předmětné době.²⁹ Spolkový soudní dvůr pak uvedl, že přestože poškozený újmu subjektivně nemůže vnímat, může být odčinění nemajetkové újmy přiznáno.³⁰

Podle mého názoru by zjišťování a prokazování míry utlumení bolesti značně komplikovalo a prodlužovalo soudní řízení a zároveň by došlo k oslabení prevenční funkce odčinění nemajetkové újmy (podrobnosti níže).

K uvedenému Tichý konstatuje: „Základem pro hodnocení míry intenzity bolesti by mělo být hodnocení závažnosti a rozsahu samotné příčiny vzniku psychické bolesti, tedy ublížení na zdraví, pokud je takovou příčinou, či jiných jevů, které k bolesti vedou.“³¹

K zodpovězení položené otázky, zda by měly být obvyklé okolnosti doprovázející léčbu újmy na zdraví ještě zvláště odčiňovány nad rámec bolestného, by mohl pomoci

²⁰ SLIZYK, c. d., str. 122–123.

²¹ MALIŠ, Polemika, c. d.

²² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 11. 2017, sp. zn. 25 Cdo 2245/2017.

²³ MALIŠ, Polemika, c. d.

²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2018, sp. zn. 25 Cdo 894/2018.

²⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskit.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>>.

²⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 2. 2021, sp. zn. II. ÚS 1564/20.

²⁷ Srov. např. rozsudek Okresního soudu ve Svitavách ze dne 20. 5. 2021, sp. zn. 6 C 240/2020-25; rozsudek Okresního soudu v Rokycanech ze dne 10. 3. 2021, sp. zn. 4 C 157/2020-20.

²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2017, sp. zn. 8 Tdo 190/2017.

²⁹ SCHUBERT, C. *Die Wiedergutmachung immaterieller Schäden im Privatrecht*. Habilitační práce. Tübingen, 2013, str. 14 an.

³⁰ Rozhodnutí německého Spolkového soudního dvora ze dne 6. 7. 1955, BGHZ 18, 149.

³¹ TICHÝ, c. d.

historický výklad, tj. zjištění úmyslu tehdejšího zákonodárce. Bohužel však není zřejmé, jaký byl úmysl zákonodárce, když v OZ vytvořil novou kategorii dalších nemajetkových újem. Bylo záměrem poskytnout poškozeným skutečné a úplné odčinění obvyklého nepohodlí doprovázejícího újmu na zdraví nad dosavadní rozsah? Má nová úprava rozšířit nároky jednotlivce při zásahu do jeho nemajetkové sféry? Má být zdůrazněno, že život člověka je při ublížení na zdraví negativně ovlivněn i bez přímé souvislosti s fyzickou bolestí?

Důvodová zpráva k OZ odpověď na položené otázky bohužel nedává. Lze z ní pouze vyčíst apel na důsledné zvažování individuálních okolností případů, přičemž právě to je úkolem moci soudní, nikoliv zákonodárce.³²

V této souvislosti je vhodné stručně uvést, jakému účelu kategorie dalších nemajetkových újem může sloužit. Předně jde o zdůraznění myšlenky, že ublížení na zdraví nepřináší poškozenému v nemajetkové sféře jen bolest, ale i jiná přechodná omezení a narušení soukromého života, jejichž význam není zanedbatelný. Současný právní diskurz staví na postulátu uznání individuality každého člověka a ochraně sféry jeho soukromí a prožívání života podle vlastních idejí (srov. § 3 odst. 1 OZ a § 81 odst. 1 OZ).³³

Některé aspekty soudní praxe a judikatura Ústavního soudu

Mališ jako jeden z klíčových argumentů pro upřednostnění extenzivního výkladu uvádí, že vznik dalších nemajetkových újem není vázán na subjektivní prožití fyzické bolesti (tj. poškozený prožívá smutek z ušlého prožívání nevšedních dnů, ač je bolest utlumena analgetiky). Jak však uvádím výše, aktuálně není v české soudní praxi zohledňováno skutečné vnímání bolesti poškozeným. To znamená, že poškozenému je přiznán nárok na bolestné, přestože bolest nevnímá, neboť je utlumena analgetiky. Měly by tedy soudy při vyčíslení spravedlivého zadostiučinění posuzovat schopnost poškozeného vnímat bolest?

Pokud by odpověď na položenou otázku byla kladná, mohla by hypoteticky nastat situace, kdy bude bolest poškozeného zcela utlumena. Pak by nebylo možné uložit škůdci povinnost odčinit poškozenému bolest.

Kamenem úrazu tohoto přístupu by mohlo být oslabení prevenční funkce povinnosti

odčinit nemajetkovou újmu.³⁴ Pokud bychom zprostiti škůdce povinnosti odčinit újmu poškozenému z důvodu, že byl poškozený v bezvědomí nebo mu byla podána analgetika, došlo by rovněž k nespravedlnosti a narušení zásady rovnosti a legitimního očekávání.

Uvedenou myšlenku demonstrují na příkladu: V jedné jurisdikci jsou dva různí škůdci, škůdce A a škůdce B. Škůdce A způsobil zaviněným porušením zákonné povinnosti poškozenému C újmu na zdraví. Za obdobných okolností způsobil škůdce B zaviněným porušením zákonné povinnosti poškozenému D újmu na zdraví. Poškozený C byl v důsledku ublížení na zdraví zpočátku v bezvědomí a následně mu byla podána analgetika, v důsledku čehož necítil bolest. Škůdce A se o újmu a bolest poškozeného A nijak nezajímal. Poškozený D byl po celou dobu při vědomí a podání léků proti bolesti odmítl, neboť je to v rozporu s jeho smýšlením. Škůdce B se snažil spolupracovat se záchranáři a poškozeným za účelem minimalizace bolesti poškozeného D. Škůdce A však nebude povinen poskytnout bolestné, zatímco škůdce B tuto povinnost mít bude.

Nastíněný příklad je samozřejmě fiktivní a v reálném životě by takto černobílá situace nenastala, nicméně k demonstraci nedostatků tohoto přístupu je dostačující.

Na druhou stranu nelze opomenout, že podle Mališova výkladu budou škůdce A i škůdce B odčínovat další nemajetkové újmy, které nejsou vázány na skutečné vytrpění bolesti. Domnívám se, že další nemajetkové újmy poškozeného C by mohly být odčiněny ve větším rozsahu, neboť vzhledem k tomu, že se poškozený C nacházel v bezvědomí, ušla mu celá řada pravidelných životních aktivit a prožívání nevšedních dnů. Lze rovněž předvídat, že jeho hospitalizace a s tím spojené strádání trvalo delší dobu než hospitalizace poškozeného D. Celková suma odškodného by se tak mohla u obou škůdců nakonec vyrovnat.

Druhé možné řešení následuje výklad Nejvyššího soudu, tedy rozšíření kategorie bolesti o obvyklé další nemajetkové újmy a přiznání samostatného nároku na odčinění dalších nemajetkových újem jen ve specifických vzácných situacích vyznačujících se určitou intenzitou. Bolestné v širším slova smyslu bude dle tohoto výkladu odvozeno z Metodiky a v souladu s vůlí zákonodárce zvýšeno či sníženo

³² Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupné na: <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0>>.

³³ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 2. 2021, sp. zn. II. ÚS 1564/20.

³⁴ Srov. SPINDLER, G. § 253. In: Hau, W. – Poseck, R. *Beck'scher Online-Kommentar, BGB*. Mnichov 2021. Dostupné v databázi <https://beck-online.beck.de/>.

podle objektivních kritérií, která musí soud vždy zvažovat a vypořádat se s nimi v odůvodnění. Hlavními přínosy tohoto řešení jsou zjednodušení a pragmatičnost.

Ústavní soud k rozlišování pojmu bolest a další nemajetkové újmy konstatoval, že „za situace, kdy jsou tyto konkrétně označené újmy plně a spravedlivě odškodněny, není z pohledu ústavního pořádku překážkou, do které kategorie byly obecnými soudy zařazeny. Kontroverzní je však příliš restriktivní přístup [Nejvyššího soudu] k výkladu pojmu další nemajetkové újmy. (...) V souladu s principem plné náhrady újmy je třeba v rámci kategorie tzv. dalších nemajetkových újem odškodnit vše, co nebylo možné zahrnout pod náhradu bolestného či ztížení společenského uplatnění, jako například duševní útrapy způsobené psychickou újmou, které současný přístup obecných soudů (založený metodikou Nejvyššího soudu a rozsudkem Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 2245/2017 ze dne 11. 1. 2017) náležitě nezohledňuje.“³⁵

Nicméně zcela zásadním nedostatkem přístupu Nejvyššího soudu je nekoherence s pravidlem samostatného vzniku, možnosti uplatnění a promlčení jednotlivých nároků, tj. nároku na bolestné, nároku na odčinění ztížení společenského uplatnění a nároku na odčinění dalších nemajetkových újem, přičemž toto pravidlo dovodil sám Nejvyšší soud.³⁶ Ústavní soud se tímto aspektem nezabýval.

Závěr

Na základě shora uvedeného se domnívám, že je namístě přiklonit se k extenzivnímu výkladu pojmu další nemajetkové újmy, avšak

za současného využití výhod aktuálního výkladu a aplikace podle Nejvyššího soudu.

Považuji za nezbytné dodržet důsledné oddělení nároků vyplývajících z bolesti, ztížení společenského uplatnění a dalších nemajetkových újem z důvodu jejich samostatnosti. Nelze tedy do rámce bolestného určeného podle aktuální Metodiky zahrnovat další strádání obvykle doprovázející způsobenou újmou na zdraví. Bolestným má být odčiněna toliko fyzická bolest a psychické strádání přímo související s bolestí fyzickou. Jiné negativní emoční projevy vyvolané újmou na zdraví bez souvislosti s bolestí musí být odčiněny jako další nemajetkové újmy, a to bez ohledu na jejich obvyklost a intenzitu.

Pro zjednodušení určování výše přiměřeného zadostiučnění je však vhodné vydat bližší zásady a tabulku s bodovým ohodnocením strádání obvykle doprovázejícího zranění uvedené v současné Metodice. Tím bude rovněž zajištěno posílení právní jistoty adresátů práva. Při následné aplikaci pak musí být důsledně pamatováno na to, že se jedná toliko o vodítko, a částky musí být v konkrétním případě sníženy či navýšeny podle individuálních okolností, zejména v případě výskytu neobvyklých komplikací, např. jak uvádí Nejvyšší soud „v případě mnohatýdenního přišití končetiny v nepřírozené poloze za účelem tvorby a přenosu laloků při rekonstrukční chirurgii“.³⁷

Zároveň nepovažuji za vhodné vyžadovat, aby soudy musely posuzovat, v jaké míře byl poškozený schopen bolest skutečně vnímat, a to s ohledem na zachování prevenční funkce odčinění nemajetkové újmy, zachování legitimního očekávání, etické aspekty a v neposlední řadě jistou pragmatičnost.

³⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 2. 2021, sp. zn. II. ÚS 1564/20.

³⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 11. 2017, sp. zn. 25 Cdo 2245/2017.

³⁷ Tamtéž.